

VWG ARNHEM EO

---

ledenbijeenkomst 5-6-'90

Fokko Erhart

Voor 11 leden en een introduc e werd op 5 juni jongstleden de avond door Dik Mol geopend. In de loop van de avond kwamen er nog 2 mensen bij, zodat de totale opkomst bij 14 aanwezigen bleef steken. Voor juni is dit een heel gebruikelijke opkomst.

Waarnemingenrondje

Het rondje werd geopend door Tjitske, met een melding van 6 jonge Ransuilen in  en boom. Dit zijn veel jongen voor  en nest. Deze uitzonderlijke legselgrootte zou een gevolg kunnen zijn van het goede voedselaanbod. Dit jaar blijkt een goed (veld)muizen jaar te zijn. Ook het grote aantal getelde territoria van de Torenavalk lijkt zo verklaard te kunnen worden. Aansluitend op deze melding, die van vier jonge Bosuilen in de Bijvank (tussen Zevenaar en Montferland). Dit is voor de Bosuil eveneens een hoog aantal. Naast de waarneming van de jonge Bosuilen zag Ruud Schimmelpenning in de Bijvank soorten als: Spotvogel, Appelvink, Tortelduif en Wielewaal.

Sjoerd Boomstra komt de laatste tijd steeds vaker in gebieden als de Rijnstrangen en de Loowaard. Het valt hem op dat hij daar regelmatig Nijlganzen ziet. Het lijkt er op dat deze (exotische) soort steeds algemener wordt. In de kleigaten bij Olburgen blijkt een ruiplaats te zijn. In juli/augustus kunner er tot 200 exemplaren gezien worden.

Met de Zwarte Stern gaat het ook goed. In de Rijnstrangen zijn er tot nu toe vier paar vastgesteld. Deze opmars is een gevolg van het aanbrengen van vlotjes als kunstmatige nestgelegenheid door Staatsbosbeheer.

Thom Renssen wordt aan de tand gevoeld over de broedresultaten van de Raaf. Hij weet ons te vertellen dat het erg goed gaat met deze soort. Op de Veluwe zijn tot nu toe 25 nesten gevonden. Alhoewel hij verwacht dat er nog wel 5 nesten bijkomen, is dit al een toename in vergelijking met 1989. Vorig jaar werden er namelijk 21 nesten gevonden. Het blijkt dat er per nest 2.2 jongen uitkomen. Dit betekent dus dat de Nederlandse avifauna dit jaar wordt aangevuld met circa 50 jonge Raven.

Een andere soort waar het goed mee gaat is de IJsvogel. Thom vertelt dat de IJsvogel ook bij hem terug is. Hij bedoelt daarmee dat hij weer IJsvogels heeft gezien in een klein bosje met een vijver tussen Arnhem en Velp. In park Rozendaal wordt deze soort regelmatig met vis gezien, wat op jonge IJsvogels kan duiden. Volgens Frans Duermeyer betreft het dit jaar een ander paar dan vorig jaar, want de vogels vissen op andere plaats dan vorig jaar. Dit betekent voor 1990 dat er minimaal drie paar IJsvogel in ons werkgebied vastgesteld zijn (Rozendaal, Beekhuizen en Velp).

Alhoewel het goed gaat met de IJsvogel is er de laatste tijd geen Grote Gele Kwikstaart meer gezien in park Rozendaal. Wel bleek een Oeverloper eind mei een nest van een Meerkoet te hebben gekraakt. Dit bleek geen succesvolle onderneming, want na  en dag had de Meerkoet het nest weer terug veroverd. Op de Veluwe zijn er dit jaar veel Fluiters aanwezig. Het valt op dat deze soort in

een voor deze soort marginaal biotoop voorkomt. Er zijn zelfs waarnemingen van Fluiters uit monocultures grove den. Als laatste iets over Patrijzen, het blijkt dat deze soort zich stabiliseert. In het Duivensebroek werd er bijvoorbeeld tijdens de laatste roefvogeltelling 4 paar gezien. Dit zijn er evenveel als tijdens het gehele inventarisatie seizoen van 1989.

Planologie

Wat betreft de **Meinerswijk** zijn er twee dingen te melden. Ten eerste de plannen voor het zuidelijk deel. Bureau Stroming (met o.a. Willem Overmars, mede auteur aan Plan Ooievaar, als opsteller) heeft een rapport geschreven omtrent de invulling van dit deel van de Meinerswijk als natuurgebied. Voor het noordelijk deel staan nog steeds de bouw van woningen en een jachthaven op stapel. Om de betreffende plannen uit te voeren moet er een bestemmingsplanwijziging komen. Deze wijziging is de gemeenteraad reeds gepasseerd en ligt nu ter inzage bij Gedeputeerde Staten. De Vogelwerkgroep zal wederom bezwaar aantekenen tegen deze plannen. Het bezwaar tegen de plannen voor de **Bijland** loopt nog steeds. Op dit moment geen nieuws. In de **Hondsbroekse Pley** wordt er ontgrond om de dijken langs de Rijn te verzwaren. Aanvankelijk was de Gemeente Westervoort van plan om de ontstane kleigaten in te richten voor recreatie. In overleg met Gemeente Westervoort en het Polderdistrict bleek het mogelijk om daar natuur te laten ontwikkelen. Eveneens zijn er in deze uiterwaarden plannen voor een golfbaan. Aangezien er zowel argumenten voor als tegen een golfbaan te noemen zijn, is het nog niet helemaal duidelijk wat wij als VWG gaan ondernemen. We zullen dus de vinger aan de pols houden. Nadere berichtgeving volgt. In de **Beimerwaard** hangt een modelvliegtuigbaan in de lucht. Alhoewel er op het Rozendaalseveld mogelijkheid is om met deze "bromvliegen" het luchtruim te laten kiezen, is men van plan om het gehele jaar rond twee maal per week in de Beimerwaard te gaan vliegen. Deze activiteit zullen achter bij een boer plaats vinden, daarom is er geen bestemmingsplanwijzigingen nodig. Wel moet er een vergunning worden aangevraagd. De Vogelwerkgroep zal bezwaar aantekenen tegen de vliegtuigjes. Het is duidelijk dat deze activiteit niet ten goede van de daar broedende en pleisterende vogels komt.

Cursus

Aan de cursus, georganiseerd door de Vogelwerkgroep, hebben 30 mensen deelgenomen. Aan het eind van de cursus is er naar een reactie gevraagd (via een enquête). Naast 4 mensen die niet gekomen waren (die waren misschien wat minder enthousiast) was de tevredenheid onder de cursisten hoog. Wat het doel van de cursus betreft; die is niet helemaal uitgekomen. Aanvankelijk was het namelijk de bedoeling om een cursus te organiseren voor leden die nog niet zolang lid waren. Vierentwintig van de 30 cursisten waren echter geen lid van de VWG. Dit is verbazingwekkend want 21 van de leden die de enquête, omtrent het functioneren van de VWG, hadden ingevuld, meldden belangstelling voor een cursus te hebben. Misschien doelt men op een ander soort cursus? Het bestuur blijft graag op de hoogte.

Enquête

In de nieuwsbrief van eind mei zat een samenvatting van de in februari gehouden enquête. Na een rectificatie, vatte Dik de resultaten van de enquête nog eens samen. De rectificatie hield in dat niet 41 maar 4 mensen minder cursussen wilden (drukfout).

De tevredenhied over de activiteiten van de Vogelwerkgroep is op te splitsen in twee delen. Ten eerste zijn dit activiteiten waar nu al veel tijd en energie in wordt gestoken (tellingen, inventarisaties, etc.). De tevredenheid over deze activiteiten is veelal groot en we zullen er dan ook mee doorgaan.

Het andere deel van de activiteiten betreft lobbywerk, P.R., kraampjes op groenmarkten, etc. te vatten onder de noemer, "het naar buitentrede van de VWG". De tijd en energie die in deze activiteiten wordt gestoken is over het algemeen wat minder. De tevredenheid omtrent deze zaken is dan ook wat minder.

Een bijkomend aspect is dat het bestuur nu vaak al vindt dat het zwaar belast is. Dus deze nieuwe activiteiten zullen niet door het bestuur ontplooid moeten gaan worden. Dit neemt niet weg dat het bestuur het belangrijk vindt dat de VWG deze activiteiten moet gaan ontplooien.

Verder blijkt het dat de VWG nog steeds groeit. Naast een groep mensen die van het begin af aan bij de vereniging betrokken zijn, zijn er ook mensen die nieuw zijn. De nieuwe mensen beschikken niet over hetzelfde kennisniveau en de zelfde interesses, het is voor deze mensen dan ook vaak moeilijk om "aan te haken".

Om nieuwe mensen op te vangen, nieuwe activiteiten te ontplooien en het bestuur te ontlasten is er besloten om een aantal werkgroepen op te richten. Deze werkgroepen worden opgestart door het bestuur maar zouden op den duur zeker op eigen benen moeten komen staan.

De werkgroepen zijn achtereenvolgens: 1) Een werkgroep voor kunstmatige nestgelegenheid (nestkasten, vlotjes en eventueel IJsvogel- + Oeverzwaluw wanden)

- 2) P.R. en publiciteit
- 3) Ruimtelijke Ordening
(bezwaarschriften etc.)
- 4) Excursie en weekenden

Werkgroep 2 en 3 treden naar buiten toe. Het zou daarom wenselijk zijn als een bestuurlid aan deze groepjes deel neemt.

De vijfde werkgroep zou er één kunnen zijn die, nu het veldwerk van de avifauna afgelopen is, richting kan gaan geven aan het biologische onderzoek van de Vogelwerkgroep. Voorheen werd dit ook wel de "club van wijze mannen" genoemd. Het ziet er naar uit dat dit een tijdelijke werkgroep wordt die een adviseerende uitspraak doet aan het bestuur.

Als laatste nog een aantal werkgroepjes die in aanmerking komen om opgericht te worden. Denk hierbij aan een ruggesteun voor de Vlerk. En drie groepjes, te weten: cursus, beheer en opleiding voor onderzoek.

Het is de bedoeling dat de werkgroepjes in september opgestart gaan worden. Hopelijk kunnen we veel mensen enthousiast maken om zich voor het een en ander in te zetten.

Na de presentatie van de plannen was er gelegenheid om hierover vragen te stellen. Er werd ruimschoots gebruik van gemaakt. De vragen gingen over; praktische aspecten, geldzaken en de terugkoppeling van de werkgroepjes richting het bestuur.

Lezingen

Na de pauze waren er drie "mini"-lezingen. Jan Knijn ging van start met een diaprojectie over de Lobberdense waard. Naast een aantal fraaie dia's van het gebied vertelde hij over de broedvogelbevolking.

Jos van de Leygraaf vertelde over een BMP-plotje aan de rand van Huissen. Het viel op van dat er hoge aantallen kleine zangertjes waren. Dit is waarschijnlijk een gevolg van een zeer geschikt biotoop (ruigte en struikjes). Verder liet hij ons, aan de hand van twee jaar tellen, zien dat de vogels veelal op dezelfde plaats waren vastgesteld.

Ondergetekende presenteerde als laatste de resultaten van drie jaar broedvogelstellen in de Meinerswijk. Naast de bespreking van een aantal "leuke soorten", als Kluut, Zomertaling en Buidelmees was de verspreiding van een aantal soorten van 1988 en 1990 op kaart gezet (zie ook artikel elders in deze Vlerk).

---

aan de auteurs

Zoals je in de 'van de redactie' hebt gelezen, heeft ook op het Vlerk-front de automatisering toegeslagen. Voor de gelukkige auteurs en auteurs in spé die ook in het bezit van een PC (personal computer) zijn, volgen hier een aantal 'technische' adviezen of zo.

Artikelen en andere bijdragen kunnen op floppy worden aangeleverd. Het te gebruiken tekstverwerkingsprogramma is Word-Perfect (bij voorkeur versie 4.2, in een latere fase wellicht 5.0). Hiervoor komen dus alleen MS-dos (compatible) computers voor in aanmerking. De te gebruiken floppy's zijn 5 1/4 inch.

Voor de pagina-opmaak gelden de volgende aanwijzingen: (deze gaarne zoveel mogelijk in acht nemen)
kantlijnen: 10 en 74
paginalengte: 60 regels

Voor veel auteurs zal het een uitdaging worden een fraai artikelenbestand op een floppy te zetten en deze met gezwinde spoed de redactie te doen toekomen. Voor de niet-computerbezitters geldt: ga alsjeblieft door met het produceren van de vanouds bekende stroom artikelen, anders bestaat er het risico dat de redacteur het blind-typen verleert.

Voor vragen, opmerkingen, kritiek (bij voorkeur opbouwend) en vooral ook ideeën en redactionele steun kan en diene men zich te wenden tot Norbert Kwint (08330-13315).

---

kruisbekkeninvasie 1990

Fokko Erhart, Jan Schoppers

Inleiding

Wellicht is het eenieder opgevallen dat het 'kiepende' geluid van de Kruisbek de laatste tijd niet van de lucht is. Samen met andere geluiden uit het veld is er genoeg reden om aan te nemen dat er sprake is van een echte invasie van Kruisbekken.

De eerste signalen voor een invasie waren reeds eind mei/begin juni aanwezig. In Groningen, Drenthe en de Veluwe werden toen al pleisterende en overtrekkende Kruisbekken waargenomen (diverse waarnemers). De laatste grote invasie van Kruisbekken in ons land was in 1983 (Lensink & Kwak 1985, Lensink 1986). Door het systematisch verzamelen van gegevens kan men een goed beeld krijgen van zo'n invasie. Een manier daarvoor is het dagelijks uitvoeren van trektellingen.

Dit artikeltje geeft een indruk van de invasie van Kruisbekken tot de laatste week van augustus.

Methode

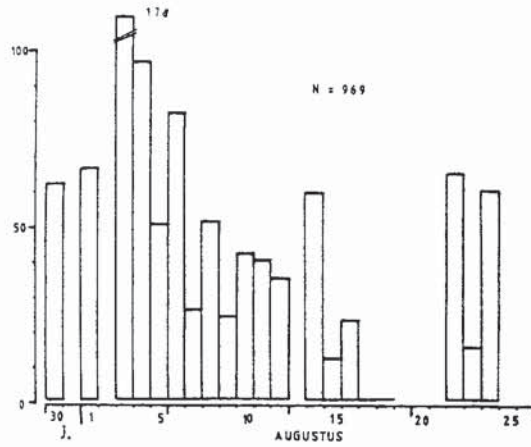
Er is geteld volgens de LWVT-methode (Landelijke Werkgroep Vogeltrektellen), beschreven in de handleiding van deze club (LWVT 1985). Daar een aantal lezers waarschijnlijk niet bekend is met het 'trektelgebeuren' volgt er een korte beschrijving: Er wordt (bijna dagelijks) geteld op een vast punt, voor ons is dat de locatie op het landgoed Warnsborn (telpost Ons Genoegen). Voor een vroege ochtendtelling begint men een half uur voor zonsopkomst tot twee uur erna. Per kwartier worden van alle overvliegende vogels soort en aantal genoteerd. Hiervoor zijn speciale formulieren ontwikkeld. Van vogels die binnen een straal van 100 meter passeren wordt tevens de vliegrichting (16 richtingen) en de vlieghoogte (7 klassen) genoteerd. De gegevens van dit najaar zijn in de eerste weken van augustus verzameld.

Het weer in de eerste twee weken kenmerkte zich door het zomerse karakter; hoge temperaturen, weinig of geen neerslag en wind. In de derde week was er meer bewolking en waren er enkele buien, de wind was matig tot sterk.

Resultaten

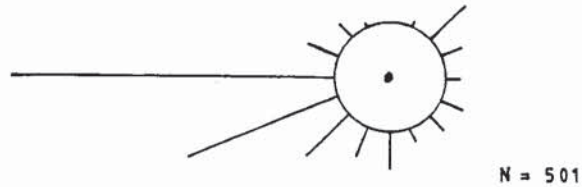
In figuur 1 wordt het verloop weergegeven van de aantallen per ochtendtelling. Op de y-as staan de aantallen, op de x-as de dagen. De onderbroken lijn geeft de dagen aan waarop geteld is. Hieronder wordt steeds een vergelijking gemaakt met het vorige invasie-jaar 1983 (Lensink & Kwak 1985). Topochtend was 3 augustus met 178 exx, de aantallen nemen daarna af met een nieuwe opleving aan het eind van de telperiode. Die opleving is waarschijnlijk te verklaren door een aantal dagen met slecht weer daarvoor. In 1983 had men een ochtendmaximum van 103 ex, dus aanzienlijk lager dan in dit jaar. In 1983 is er ook eind juni en de hele maand juli geteld. Samen met de maand augustus werden er in dat jaar 569 Kruisbekken geteld, tegen niet minder dan 969 tot nu toe, in 1990. De invasie van 1983 had twee trekperiodes; de eerste was rond juli/augustus en de tweede rond september/oktober. Gezien het verloop van de huidige invasie kunnen we eenzelfde verloop verwachten.

Figuur 1. Aantalsverloop najaar 1990

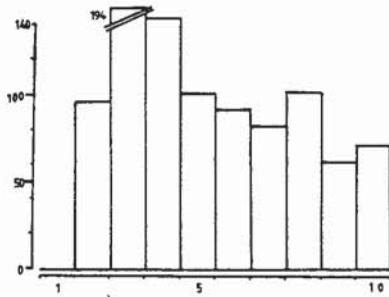
De hoofdtrekrichting is tot nu toe W/WZW (figuur 2). In 1983 meer ZW. Tijdens de eerste doortrekperiode in 1983 werden er ook veel vogels waargenomen in zogeheten omkeertrekrichtingen (NO e.a.), namelijk 70%. Dat percentage is dit jaar aanzienlijk lager, circa 20%. Vliegrichtingen kunnen beïnvloed worden door externe factoren zoals de heersende windrichting en omstandigheden ter plaatse.

Figuur 2. Sterkte van de trek per windrichting (%)

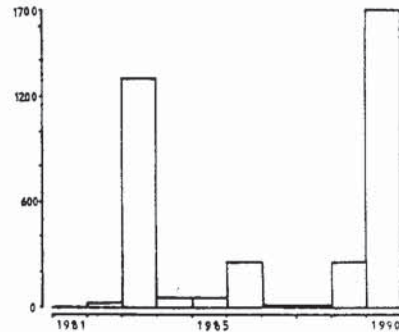
Elke ochtendtelling is verdeeld in tien kwartieren. Over alle telochtenden kan het aantal per kwartier bepaald en opgeteld worden (figuur 3). In het eerste kwartier werden geen Kruisbekken gezien. De grootste aantallen passeerden in het tweede, derde (max) en vierde kwartier. Daarna schommelt het aandeel per kwartier op een gelijk (lager) niveau. Tijdens de dagtellingen op 11 augustus bleek dat de trek nog doorgaat tot circa 13.00 uur. Het verloop over de ochtend dit jaar komt vrijwel exact overeen met die van 1983.

Figuur 3. Totalen per kwartier

Voor de berekening van de gemiddelde groepsgrootte gebruikt men alle groepen die binnen de 100 meter-straal gezien zijn. Deze is 5,9 tegen 6,0 in 1983. Begin augustus is die het hoogst, daarna loopt deze snel af. De grootste groep bestond uit 36 exemplaren. In figuur 4 ziet men de aantallen Kruisbekken die er per jaar gezien zijn, vanaf 1981. In deze figuur worden per jaar de gecorrigeerde seizoenstotalen (GS ot) gebruikt welke berekend kan worden. De GSot geeft het aantal vogels weer dat geteld zou zijn wanneer de telpost iedere ochtend bemand zou zijn geweest. Wanneer in een najaar elke ochtend is geteld, dan is de GSot gelijk aan het totaal aantal getelde vogels. De jaren 1983 en 1990 springen er duidelijk uit en geven de invasiejaren aan. Het geeft eveneens aan dat de invasie van dit jaar zich aan het ontwikkelen is tot de grootste van de afgelopen tien jaar.

Figuur 4. Gecorrigeerde seizoenstotalen 1981 - 1990

Discussie

De systematische reeks tellingen is pas begonnen in het begin van augustus. Van de tijd daarvoor zijn alleen losse waarnemingen bekend. Om toch een indicatie te krijgen over de ontwikkeling van de invasie, zijn de aantalsschattingen gebruikt van niet-broedende Kruisbekken op de Centrale Veluwe (med. R.L. Vogel). Deze aantallen zijn in tabel 1, in een aantal perioden, weergegeven.

Tabel 1. Aantal Kruisbekken per periode op een deel van de Veluwe

Periode	Aantal exx
1 april - 15 mei	5-45
16 mei - 31 mei	50-130
1 juni - 15 juni	220-480
16 juni - 30 juni	750-1700
1 juli - 15 juli	1700-3300
16 juli - 31 juli	3300-5700
1 aug - 15 aug	5300-8900

De grootste aantallen waren aanwezig begin augustus, hetgeen goed aansluit bij onze bevindingen. Voor de rest kan men ze natuurlijk niet met elkaar vergelijken. De hamvraag is waar komen ze vandaan en waar gaan ze naar toe? In jaren dat de vruchtzetting van naaldbomen in Scandinavië en Rusland slechts is, treden vanaf juli invasies in ZW-Europa op. Invasies in mei en juni kunnen alleen worden verklaard uit overbevolking (Newton 1972). Het lijkt erop dat dit jaar in eerste instantie de tweede factor en mogelijk zelfs beide factoren een rol spelen, evenals in 1983 (Lensink 1986). De Kruisbekken die we nu bij ons aantreffen zijn waarschijnlijk Scandinavische vogels. Als er een piek volgt in september/oktober betreft het waarschijnlijk Russische (Siberische) vogels (Lensink 1986). Een groot deel trekt door, dit blijkt uit het feit dat de trekrichting vrij gericht is en er betrekkelijk weinig omkeertrek is. Dit wordt onder andere bevestigd door de waarnemingen uit Oost-Frankrijk (m.m. R. Lensink) eind juli/begin augustus waar zeer veel Kruisbekken aanwezig waren. Een ander deel blijft waarschijnlijk in onze dennewouden (o.a. Veluwe) hangen om op te vetten.

Tot slot

Het is nu dus zaak het verloop van de invasie in de gaten te houden door middel van trektellingen. Mede aangemoedigd door dit artikeltje zijn er misschien nieuwe liefhebbers die ook wel willen trektellen. Daarvoor kan contact opgenomen worden Rob Lensink of een van de auteurs.
Rob Vogel wordt bedankt voor het beschikbaar stellen van z'n bijeengestruinde gegevens.

Literatuur

Bijlsma, R, 1982. Kruisbekken *Loxia curvirostra* op de Zuidwest-Veluwe. *Limosa* 55(1982)85-92.
Lensink, R. en R. Kwak, 1985. Vogeltrek over Arnhem in 1983 met een samenvatting over de periode 1981-83 en methodieken voor het bewerken van telmateriaal. Deel 1 en 2, Arnhem.
Lensink, R, 1986. Doortrek van Kruisbekken *Loxia curvirostra* in Nederland tijdens de invasie in 1983. *Limosa* 59(1986)105-110.
LWVT, 1985. Handleiding trektellen. SOVON, Arnhem.
Newton, I, 1971. *Finches*. Collins, London.
VWG Arnhem. Trektellingen (deels gepubliceerd) 1981-1990.

---

de avifauna, een voorproefje

Rob Lensink

In januari 1989 hebben de werkzaamheden voor de avifauna een aanvang genomen. In voorjaar 1989 heeft ondergetekende zich op de verwerking van de gegevens van de broedvogels geworpen, gegevens van 107 proefvlakken en alle materiaal van integrale inventarisaties van zeldzame en schaarse soorten in verschillende jaren en deelgebieden. Wat kan een vogelwerkgroep veel veldwerk verzetten (!), groot is dan de klus om alles samen te vatten tot een overzicht.

Hulp bij de verwerking van gegevens werd verkregen van (in willekeurige volgorde) Jan Schoppers, Rob Vogel, Fokko Erhart, Herman van Steenwijk, Thom Renssen, Dik Mol, Holmer Vonk, Henk Sierdsema, Norbert Kwint. Jos Pilzecker verwerkte alle fenologie-materiaal. Het belangrijkste echter: er hebben in totaal 89 mensen tijdens het ochtendgloren regelmatig één of meer passen in het veld gezet.

Komend najaar zal het eerste, en grootste, ei van het project Avifauna worden gelegd. Het deelrapport broedvogels nadert zijn voltooiing. In 1991 zullen achtereenvolgens de deelrapporten 'watervogels langs de rivier', 'trekkende vogels' en een deelrapport met onderwerpen als roofvogeltellingen in de winter en de zeldzame soorten uit het waarnemingenarchief het daglicht gaan zien.

In de periode 1900-90 zijn 172 vogelsoorten als (mogelijke) broedvogel in het werkgebied vastgesteld. In het deelrapport wordt het voorkomen van deze soorten besproken, aan de hand van de onderwerpen status, verspreiding, broedhabitat, aantallen, dichtheden en verleden. Wanneer materiaal beschikbaar is worden ook onderwerpen als nestplaatskeuze en broedbiologie aangesneden. In het vervolg een voorproefje met de teksten en de figuren van Buizerd en Bonte Vliegenvanger.

Buizerd (*buteo buteo*)

Status: jaarvogel; regelmatige, vrij talrijke broedvogel.

Verspreiding: De Buizerd komt tegenwoordig verspreid over het hele gebied voor met concentraties op de ZO-Veluwe, op Montferland en in de Rijnstrangen. Lagere dichtheden komen voor in het cultuurlandschap ten noorden van Dieren en het rivierengebied. Rond 1976 ontbrak de Buizerd in laatstgenoemde gebied nog! In de omringende gebieden in Nederland en Duitsland komt de soort ook overal voor. In de landschappen op de zandgronden zijn de dichtheden evenwel hoger dan in het stroomgebied van Rijn, IJssel en Waal.

Broedhabitat: De soort heeft een voorkeur voor aaneengesloten bosgebieden, er zijn echter ook nesten gevonden in bomenrijen, lanen en zeer kleine bosjes in het cultuurland. Buizerds zijn in alle typen bos aangetroffen, zolang er maar enkele middeloude of oude bomen aanwezig zijn. De nesten liggen veelal op een rustige plek, hoewel er ook nesten op enkele meters van drukke paden en

(autosnel)wegen zijn gevonden. De territoria/nesten, zoals weergegeven op de verspreidingskaart, zijn als volgt verdeeld: loof- en gemengde bossen 47%, naaldbossen 49%, boomgroepen op de heide 1%, bomenrijen 2% en moerassen 1% (n=238). Op de ZO-Veluwe en op Montferland broedt 70% van de Buizerden in naaldbos.

Nestplaatskeuze: Baltsende Buizerden verschijnen al in februari boven de bossen. Vanaf dat moment worden oude horsten gerenoveerd en nieuwe gebouwd, op de ZO-Veluwe vooral in oudere naaldbossen (leeftijd 60 jaar of ouder). Van de 236 bekende nesten uit de periode 1979-89 bevonden zich 210 horsten in oude naaldbos en 26 in oudere loof- of gemengd bos. Grove den had daarbij de voorkeur want 69% van de nesten was in deze boomsoort gebouwd. In Japanse Larix (11%), Douglas (6.4%) en Zomereik (7%) was nog een redelijk aantal gevestigd. De meeste horsten zijn in de boomkroon gebouwd, beduidend hoger dan die van de Havik. De verhouding tussen hoogte van het nest en hoogte van de boom bedroeg gemiddeld 0.8 (n=152). De meeste nesten bevinden zich minimaal enkele tientallen meters van een pad, sommige liggen echter op nog geen vijf meter van de recreantenstroom.

Aantallen: In de periode 1976-89 is het aantal Buizerden toegenomen van 35-45 paar tot 240-260 paar (0.09 - 0.36 p/100 ha). Op de ZO-Veluwe broedde in 1976 naar schatting 30 paar. In 1983-86 stabiliseerde het totaal zich op 85-95 paar. Vanaf 1987 was er weer een duidelijke toename tot 157 paar in 1989. Op Montferland liep het aantal in 1976-89 op van ongeveer 7 paar tot meer dan 20 paar in het laatste jaar. In de Rijnstrangen werd in 1978 het eerste broedgeval vastgesteld. In 1989 waren er reeds 14 paar. In de uiterwaarden en de beide komkleigebieden heeft zich ook een toename voorgedaan tot naar schatting 20-25 paar. Ten noorden van Dieren broeden tegenwoordig ook 20-25 paar.

Dichtheden: De hoogste dichtheid (hele gebied) wordt momenteel aangetroffen op de ZO-Veluwe, op Montferland én in de Rijnstrangen (0.52 - 0.70 p/100 ha), de laagste dichtheid in de uiterwaarden en op de oeverwallen (< 0.10 p/100 ha). Omgerekend naar de oppervlakte bos, broeden er op de Centrale Veluwe 0.8 p/100 ha, langs de Veluwezoom en op Montferland 1.2 p/100 ha en ten noorden van Dieren en bij Didam rond de 3.0 p/100 ha bos. De hoogste dichtheid in het laatste geval wordt veroorzaakt doordat de vogels hun voedsel vooral buiten het bos verzamelen, waarbij de bossen vooral een nestplaatsfunctie hebben. In de grote aaneengesloten bosgebieden wordt zowel gebroed als gefoerageerd in het bos. Zo foerageren de broedvogels van Montferland zelden buiten het bos.

Broedbiologie: Op de ZO-Veluwe bedroeg de gemiddelde legselgrootte in 1982-89 3.4 eieren (tabel 1). Het broedsucces bedroeg 2.1 uitgevlogen jong per paar. De succesvolle paren (85%) brachten 2.4 jong groot. In de afzonderlijke jaren liep het broedsucces uiteen van 1.7 jong per paar in 1985 (n = 24) tot 2.3 jong in 1988 (n=32).

Bijzonderheden: De bewoners van een buizerdhorst zijn in de meeste gevallen beide volwassen (64%, n=42). Dertien maal werd een paar gevonden waarvan één van de partners onvolwassen was en twee maal een geheel onvolwassen paar.

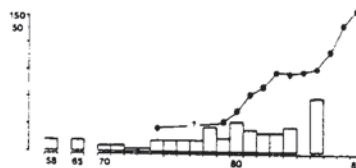
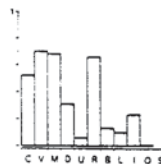
Tabel 1. Broedbiologische gegevens van de Buizerd

aantal	0	1	2	3	4	5	x	sd
eieren				1	5	7	3.4	0.6
takkelingen	14	2	21	39	8	3	2.4	1.2
uitgevlogen	29	17	74	67	10	3	2.1	1.1
succesvol							2.4	0.8

Verleden: De eerste opgaaf betreft één nest in Nationaal Park Veluwezoom in 1939-41 (Ard 29:200, 30:230, 31:91) en een paar in 1942. In 1941-42 komen de eerste opgaven voor Montferland (4 paar resp. 1 paar) (Ard 33:160). In 1946 worden 4 paar voor het Deelerwoud opgegeven (Ard 38:207) met de vermelding dat de soort voor het eerst op de Neder-Veluwe (= Centrale Veluwe) werd gevonden. Vanaf 1956 heeft de Buizerd met zekerheid ieder jaar op Montferland gebroed (NM). Rond 1960 bedroeg de stand van 4-6 paar; in 1970 was deze afgenomen tot 1-2 paar. Vanaf 1974 trad een herstel op. Op de ZO-Veluwe is het aantal broedparen in de jaren zestig eveneens lager geweest dan in de jaren vijftig. Ook hier trad vanaf 1974 (naar schatting 25 paar, van den Bergh 1978) een herstel op. In het rivierengebied ontbrak de soort in 1974 (VWG GR 1979). Dit leidt tot de conclusie dat er rond 1970 niet meer dan 30-40 paar Buizerden in het hele gebied hebben gebroed!

Bespreking: Vooral in de eerste helft van deze eeuw was de Buizerd een zeer schaarse broedvogel en waarschijnlijk minder talrijk dan de Havik. Vanaf de jaren vijftig zal de verhouding gaandeweg zijn verschoven ten gunste van de Buizerd. In de afgelopen decennia is een toename geconstateerd die vooral aan de uitbreiding van de oppervlakte oudere bossen kan worden toegeschreven alsmede de toename van het voedselaanbod (kleine zoogdieren en aas) in deze bossen. Ook de Buizerd heeft in de jaren zestig te lijden gehad van het gebruik van landbouwvergif, maar in mindere mate dan de Havik en Sperwer.

Buizerd Buteo buteo verspreidingskaart dichtheid (p/100 ha) aantal broedvogels op de in elflandschappen Montferland en de ZO-Veluwe

Bonte Vliegenvanger (Ficedula hypoleuca)

Status: zomervogel; regelmatig, zeer talrijke broedvogel.

Verspreiding: De Bonte Vliegenvanger komt verspreid voor in de bosrijke landschappen, met een accent op de ZO-Veluwe. In de steden en dorpen komt de soort plaatselijk voor, in de open agrarische landschappen vrijwel niet. In de aangrenzende gebieden in Nederland en Duitsland komt de soort regelmatig verspreid voor in de bosrijke landschappen op de stuwwallen en langs de oostgrens van Nederland. In de open landschappen in het rivierengebied en de Gelderse Vallei is deze vliegenvanger minder algemeen.

Broedhabitat: Het broedhabitat van de Bonte Vliegenvanger bestaat uit oude gemengde bossen en oude loofbossen met veel natuurlijke holten. De soort broedt in het onderzoeksgebied voor een deel echter in nestkasten, waardoor ze ook in jongere bossen (zonder veel natuurlijke holten) kan voorkomen. Daarnaast zorgen nestkasten vermoedelijk voor een kunstmatig hoge dichtheid in oude bossen. Ook erven en woonwijken met nestkasten worden bevolkt, maar rond bebouwing met veel oude bomen broedt de soort ook zonder hulp van de nestkast.

Fenologie: De eerste Bonte Vliegenvangers arriveren rond half april vanuit Afrika (gemiddelde datum 16 april, vroegste datum 04-04-1982). Kort daarna komt ze in grote getale aan. De soort kent een korte zangperiode op de overgang van april en mei. Daarna verraadt de soort zich alleen door de alarmroep. Tot ver in september kan de soort worden waargenomen, heel soms later.

Aantallen: Het jaarlijks aantal broedvogels bedraagt 2800-3800 paar (4.08 - 5.54 p/100 ha). Een belangrijk deel van deze vogels broedt op de ZO-Veluwe waar de populatie naar schatting 1400-1900 paar omvat. Op Montferland worden slechts 25-35 paar aangetroffen. Daarnaast broedt een numeriek belangrijk deel in de steden en de dorpen. Een belangrijk deel van de vogels broedt in nestkasten. In gebieden zonder nestkasten worden echter ook Bonte Vliegenvangers vastgesteld. Daarnaast werden in een proefvlak op het Deelerwoud 20 paar in nestkasten gevonden, terwijl nog eens 20 territoria werden vastgesteld op plekken zonder nestkasten. Aangenomen wordt dat deze vogels in natuurlijke holten broeden. Gegevens van de bezetting van nestkasten door Bonte Vliegenvangers op het Deelerwoud duiden op een vooruitgang in de afgelopen elf jaar ($r=0.738$, $p<0.01$). De toename van 1982 op 1983 valt samen met het verdwijnen van de Ringmus uit het kastenbestand op het Deelerwoud (tabel 2). De vraag rijst of de Bonte Vliegenvanger de Ringmus heeft verdreven of de opengevallen plaatsen heeft ingenomen. De felheid waarmee de soort andere soorten uit nestkasten kan verdrijven sluit het eerste niet uit, maar dit is slechts een speculatie.

Tabel 2. Bezettingsgraad nestkasten op Deelerwoud

jaar	'79	'80	'81	'82	'83	'84	'85	'86	'87	'88	'89		
% bezet	22	22	27	28		36	31	45		44	44	43	38

Dichtheden: Een groot deel van de Bonte Vliegenvangers broedt op

de Centrale Veluwe en Velwezoo (5.7 resp 8.3 p/100 ha). In de bossen loopt de dichtheid hier op tot 8 p/100 ha. In de bossen ten noorden van Dieren wordt een vergelijkbare dichtheid aangetroffen. Buiten de bossen wordt de soort daar nauwelijks vastgesteld, ook niet op erven, zodat voor het landschap als geheel de dichtheid aanzienlijk lager uitvalt (1.9 p/100 ha). Op Montferland en in de Bijvanck is de Bonte Vliegenvanger aanzienlijk schaarser dan op de ZO-Veluwe (1.0 - 1.9 p/100 bos). Hier zijn vrijwel geen nestkasten aanwezig, terwijl deze in de eerder genoemde bosgebieden meer voorkomen. Desondanks worden overal de hoogste dichtheden in de oude en bejaarde bossen bereikt, terwijl de soort in de jonge stadia vrijwel ontbreekt. Dit wijst erop dat een deel van de vogels in natuurlijke holten broedt. In het proefvlak Asselt (Oud gemengde bos van Zomereik en Ruwe Berk zonder nestkasten) werden in 1989 5 p/10 ha gevonden, waarbij alle vogels in natuurlijke holten broedden, vooral in Ruwe Berk. De omvang van de populatie wordt evenwel ook beïnvloed door het aanbod van nestkasten, getuige de verschillen tussen de ZO-Veluwe en Montferland. In oude eikebossen worden dichtheden bereikt van 2.5 p/10 ha, in oude beukebossen van 3.3 p/10 ha, in oude berkebossen en oude bossen van Zomereik en Ruwe berk van 5.5 p/10 ha en in oude Grove den van 1.6 p/10 ha. In een oud gemengd bos van Grove den en Ruwe Berk met veel nestkasten, zoals op het Deelerwoud, kan de dichtheid oplopen tot meer dan 10 p/10 ha.

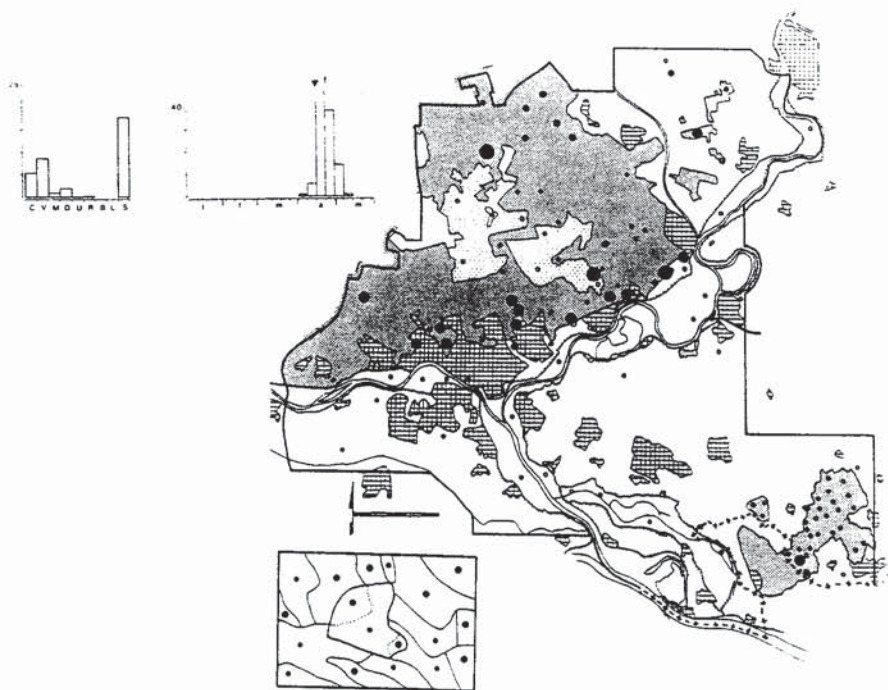
Bijzonderheden: Op het Deelerwoud is in de afgelopen decennia een groot aantal Bonte Vliegenvangers geringd; zowel pulli als ♀♀ op het nest(kast). Van de 1672 pulli, die in 1978-86 werden geringd, zijn er 27 (alle ♀♀) in latere jaren op het Deelerwoud teruggemeld. Daarnaast werden 18 ♀♀ elders gemeld, de meeste in terreinen op minder dan 20 kilometer van het Deelerwoud. Deze terugmeldingen betroffen uitsluitend vogels die als ♀ op het nest teruggevangen. Van genoemde 27 vogels werden er 11 in het jaar na ringen gemeld, zeven na twee jaar, zeven na drie jaar en twee pas na vier jaar. Twaalf ♀♀ werden twee of meer jaren teruggevangen. Uitgaande van een gelijk aantal ♂ en ♀ onder de jongen, zijn er dus 836 als vrouwelijke pul geringd. Hiervan is 3.2% in het eigen broedgebied teruggemeld en 2.2% elders. Van de adulte ♀♀ die in 1978-86 op het nest zijn geringd (n=196), werden er maar liefst 42 (21.4%) op het Deelerwoud teruggevangen en 3 in de omgeving (1.5%). In het jaar na ringen werden er 32 teruggevangen. Bij zeven vogels duurde het twee jaar, bij twee drie jaar en bij één vier jaar. Deze laatste vogel is dus minimaal vijf jaar oud geworden en ging in die tijd vijf maal op en neer naar Afrika om te overwinteren. Elf ♀♀ werden minimaal twee jaren in een nestkast op het Deelerwoud teruggevangen, één evenwel vier jaar achtereen. Deze gegevens wijzen op een grote broedplaatstrouw van deze soort, van de adulten meer als van de jongen.

Broedbiologie: De legsels van Bonte Vliegenvangers op het Deelerwoud hadden in 1979-89 gemiddeld 5.1 eieren (n=749). In afzonderlijke jaren liep dit uiteen van 3.8 in 1980 (n=47) tot 5.7 in 1987 (n=72). Gemiddeld vlogen er 4.0 jongen uit, met als uitersten 2.6 jongen in 1983 (n=76) en 5.1 jongen in 1987. In de nestkasten op Bingerden hadden de legsels in 1984-89 een omvang van gemiddeld 8.7 eieren, terwijl gemiddeld 6.5 jongen uitvlogen (n=15). In de Arnhemse stadsparken bedroegen deze waarden in

1978-80 respectievelijk 5.7 eieren en 4.6 jongen (n=40).

Verleden: Vanaf het begin van de eeuw heeft de Bonte Vliegenvanger zich in Nederland gevestigd, het eerst langs de oostgrens. De eerste waarneming in het onderzoeksgebied is 19 mei 1935 (dGr). In 1938 kwam een paartje tot broeden in Velp (DLN 63:43-46). In de jaren veertig werden op de overgang van april en mei regelmatig zingende vogels op de landgoederen langs de Veluwezoom waargenomen (dGr, ThR). Op grond van voornoemde reeks waarnemingen en de huidige kennis van de soort, is het aannemelijk dat de Bonte Vliegenvanger sinds ongeveer 1940 regelmatige broedvogel is op de ZO-Veluwe. Toch was het aantal lange tijd beperkt want in 1952 werd de soort tijdens een intensief onderzoek niet in de bossen rond Doorwerth vastgesteld. Tijdens een landelijk onderzoek in 1959 werden voor de ZO-Veluwe ongeveer 15 paar opgegeven, maar ongetwijfeld zaten er meer gezien de intensiteit van het onderzoek. In 1974 was de soort overal op de ZO-Veluwe aanwezig, vooral op de landgoederen langs de Veluwezoom (van den Bergh 1978). Op Montferland nam de populatie toe van 4 paar in 1959 (OdB) tot 7-8 paar in 1963-67 (OdB), 10-11 paar in 1974 (OdB, VWG GR 1979) en 25-35 paar in 1986. In de dorpen rondom Montferland werden de eerste gevallen pas in 1964-66 gevonden maar in Zevenaar was de soort in 1959 al met 1 paar present.

Bonte Vliegenvanger *Ficedula hypoleuca* dichtheden per proefvlak dichtheid (p/100 ha) voorjaarsfenologie in negen landschappen

---

drie jaar meinerswijk

Fokko Erhart

Opleiding

Meinerswijk is in 1990 voor het derde achtereenvolgende jaar geïnventariseerd op broedvogels. De Meinerswijk is een uiterwaardengebied aan de zuidoever van de Rijn. Voor een precieze beschrijving van de ligging, ontstaan en de biotoopbeschrijving wordt verwezen naar het eerder verschenen verslag van 1988 (F. Erhart & R. Lensink, 1989).

Het uiterlijk van de polder is sinds 1988 enigszins veranderd. In het oostelijk deel, even ten westen van de bebouwing is er klei gewonnen, waardoor daar een kleine plas is ontstaan met slikkige oevers. Dergelijke activiteiten hebben ook achter de steenfabriek in het westelijk deel van de polder plaatsgevonden. In het zuiden zijn landbouwgronden gehercultiveerd, hierdoor is land teruggewonnen op het water.

Methode

Het gebied is evenals de twee voorgaande jaren geteld volgens de BMP-methode (van Dijk, 1985). Het veldwerk werd gedaan door Peter Waanders, Martin Bons en ondergetekende. In het totaal zijn er 10 ochtendbezoeken en twee avondbezoeken geweest. Het totaal aantal onderzoeksuren in 1990 komt daarmee op 41.38 uur. Deze onderzoeksintensiteit zit tussen die van 1989 en 1988 in, waarbij die van 1988 minder was (38.37) en 1989 meer (56.20). De ochtendbezoeken waren gemiddeld korter dan in beide jaren. De spreiding van de bezoeken is gelijkmatiger dan in beide voorgaande jaren. In 1988 was het gebied in maart bedekt met een laag water en in 1989 waren er slechts twee bezoeken in mei.

Het weer was over het algemeen goed om te inventariseren. Weinig wind, regen en bewolking en veel zon. Halverwege mei en in juni was het weer wat slechter.

Resultaten

In tabel 1 staan de aantallen territoria per soort die de afgelopen drie jaar gevonden zijn. Voor 1990 zijn dit in totaal 866 territoria, tegen 785 in 1989 en 149 in 1988. De territoria zijn in 1990 verdeeld over 64 soorten. In 1988 en 1989 waren dit er respectievelijk 61 en 66. In het totaal zijn er na drie jaar inventariseren 72 soorten vastgesteld.

Dit jaar zijn er geen nieuwe soorten vastgesteld in de Meinerswijk. Wel ontbreken er in negen soorten die wel in 1988 en/of 1989 waren vastgesteld. Dit zijn: Gekraagde Roodstaart, Grote Lijster, Holenduif, Turkse Tortel, Ransuil, Sprinkhaanrietzanger, Vlaamse Gaai, Veldleeuwerik en Vink.

Elf soorten zijn de afgelopen drie jaar toegenomen: Fitis, Heggemus, Huismus, Kauw, Kuifeend, Nijlgans, Rietgors, Spreeuw, Soepeend, Tjiftjaf en Winterkoning. Onder deze soorten zijn veel standvogels/deeltrekkers, die vermoedelijk herstellen van de strenge winters. De afgelopen drie jaar zijn er drie soorten afgenomen: Grutto, Kleine Plevier en Turkse Tortel.

Veertien soorten zijn afgenomen ten opzichte van 1989: Bergeend, Ekster, Houtduif, Gele Kwikstaart, Kievit, Kluut, Kneu, Oeverzwaluw, Slobeend, Tuinfluiter, Tureluur, Witte Kwikstaart en Zwarte Roodstaart. Opvallend in dit rijtje zijn de vele weidevogelsoorten. Dit is waarschijnlijk te verklaren door het mooie weer vroeg in het seizoen, zodat al veel boeren vroeg het land op konden. Onder meer door verstoring als gevolg hiervan, namen een aantal soorten vermoedelijk eerder de benen. Vervolgens zijn er zeven soorten die zijn toegenomen ten opzichte van 1989: Fazant, Gierzwaluw, Kleine Karekiet, Koolmees, Scholekster, Spotvogel en Ringmus. Alhoewel de meeste lange afstandtrekkers (afrikagangers) nog niet terug zijn op het niveau van 1988, blijkt dat het in 1990 wat beter met deze soorten ging.

De soorten die hierboven niet zijn genoemd, zijn min of meer stabiel over de afgelopen drie jaar, danwel ten opzichte van 1989.

Tabel 5. Broedvogels van de Meinerswijk in 1988-1990

soort	1988	1989	1990
Fuut	14	24	18
Knobbelzwaan	5	5	5
Nijlgans	0	2	3
Bergeend	6	9	4
Wilde Eend	38	42	42
Soepeend	0	3	6
Zomertaling	1	1	1
Slobeend	10	11	9
Tafeleend	3	3	2
Kuifeend	21	26	31
Torenvalk	0	1	1
Patrijs	5	5	5
Fazant	7	4	6
Waterhoen	2	4	4
Meerkoet	38	67	68
Scholekster	8	4	8
Kluut	3	3	1
Kleine Plevier	8	6	5
Kievit	37	39	30
Watersnip	2	0	1
Grutto	12	11	10
Tureluur	13	19	16
Oeverloper	1	0	2
Visdief	3	2	2
Holenduif	0	3	0
Houtduif	10	18	13
Turkse Tortel	2	1	0
Koekoek	3	4	3
Steenuil	3	4	3
Ransuil	0	1	0
Gierzwaluw	5	2	7
Grote Bonte Specht	1	1	2
Veldleeuwerik	1	1	0
Oeverzwaluw	17	25	5

vervolg tabel 1.

	1988	1989	1990
Boerenzwaluw	6	7	7
Huiszwaluw	3	2	3
Graspieper	10	9	9
Gele Kwikstaart	9	11	7
Witte Kwikstaart	11	16	11
Winterkoning	2	7	16
Heggemus	17	20	22
Roodborst	1	1	1
Zwarte Roodstaart	7	8	5
Gekraagde Roodstrt.	0	1	0
Merel	46	58	56
Grote Lijster	0	1	0
Sprinkhaanrietz.	2	0	0
Bosrietzanger	98	88	89
Kleine Karekiet	78	48	60
Spotvogel	1	0	3
Braamsluiper	1	1	1
Grasmus	8	19	18
Tuinfluitier	7	10	7
Zwartkop	3	6	4
Tjiftjaf	3	7	12
Fitis	15	18	22
Matkop	1	0	1
Pimpelmees	2	3	3
Koolmees	15	15	20
Buidelmees	1	0	1
Vlaamse Gaai	0	1	0
Ekster	7	14	7
Kauw	0	1	3
Zwarte Kraai	7	12	6
Spreeuw	6	9	14
Huismus	39	49	68
Ringmus	15	12	19
Vink	3	3	0
Groenling	0	1	2
Putter	0	2	1
Kneu	23	36	25
Rietgors	22	27	31

Literatuur

A.J. van Dijk, Handleiding Broedvogel Monitoring Project. SOVON, Arnhem 1985.

F. Erhart & R. Lensink, Broedvogelinventarisatie Meinerswijk 1988. V.W.G. Arnhem e.o., Arnhem 1989.

---

hagenau

Rob Vogel

In 1990 hebben een aantal vogelaars uit Dieren en omgeving het bosgebied Hagenau geïnventariseerd. Het betrof een herhaling van de inventarisatie uit 1987, zodat het aantrekkelijk is de resultaten onderling te vergelijken. In dit artikeltje wordt stil gestaan bij enkele opmerkelijke verschillen en overeenkomsten tussen beide jaren. Hieraan voorafgaand geef ik een korte uiteenzetting van de aard van het gebied en de gevolgde werkwijze.

Gebiedsbeschrijving

Hagenau (ruim 150 ha) ligt ten westen van Dieren, geheel binnen de grenzen van het Nationaal Park Veluwezoom (Natuurmonumenten). Het gebied ligt op matig arme holtpodzolgronden, dus zo'n beetje de gulden middenweg tussen de rijke ooivaaggronden (lossleem) tussen Velp en Dieren en de stuifzandgronden op het grootste deel van het Veluwemassief. Hagenau geldt als een landgoedbos met een zeer oude boshistorie: de analen vermelden het woud al in de middeleeuwen toen edelen er op herten, zwijnen en wolven joegen. Met het voorbijgaan van de eeuwen is er veel veranderd, toch bestaat Hagenau ook nu nog geheel uit bos. In 1987 en 1990 is het oostelijke gedeelte op broedvogels gekarteerd, nadat het westelijke deel in 1979 al door Alex Schotman onder de loupe werd genomen. Het proefvlak in Hagenau-oost heeft een oppervlakte van 67.1 ha waarin de volgende typen bos voorkomen:

oude grove den	17.0 ha
oud beukenbos	16.6 ha
oud gemengd bos	15.1 ha
kapvlakte	9.9 ha
middeloud eikenbos	8.5 ha

Werkwijze

Zowel bij het veldwerk als bij de interpretatie werd strikt de hand gehouden aan de richtlijnen van het Broedvogel Monitoring Project (SOVON 1985). In 1987 werden 15 ochtendbezoeken gebracht. Voor 1990 waren negen bezoeken geprikt maar door slecht weer vielen er twee uit. Zeven ochtendbezoeken is eigenlijk te weinig; maar gelukkig vonden deze bezoeken onder zeer gunstige omstandigheden plaats. Bij een onderlinge vergelijking begeven we ons dus niet op glad ijs.

Resultaten

In 1990 telde het proefvlak 42 soorten broedvogels, tegen 42 in 1987. Het totale aantal paren (alle soorten gesommeerd) lag met 460 paren echter wel beduidend hoger dan 1987, toen we bleven steken bij 422 paren. Een vergelijking van de resultaten (tabel 1) leert dat we ondanks het te lage aantal bezoeken geen rode wangen van schaamte behoeven te krijgen: de aantallen ontlopen elkaar niet zoveel. Een aantal standvogels zijn in vergelijking met 1987 fors toegenomen: Zanglijster, Winterkoning, Roodborst en Merel. Dit heeft ongetwijfeld alles te maken met de drie strenge

winters van 1984/85 tot en met 1986/87, terwijl de daaropvolgende winters juist erg mild waren. Kennelijk hebben de genoemde standvogels hun verliezen weer tenietgedaan. De opmerkelijke afname van alle spechtesoorten valt minder makkelijk te verklaren (drie van de vier soorten verdwenen zelfs van het toneel). Vermoedelijk heeft dit voor een deel te maken met een recente beheersmaatregel. Tot ver in het voorjaar (mei) vonden er bosbouwwerkzaamheden plaats. Op veel plaatsen werden beuken en vooral Amerikaanse eiken geveld (februari-april), en pas diep in het voorjaar uit de bosvakken gesleept. Toch zullen ongetwijfeld ook meer factoren een rol spelen.

Tabel 1. Broedvogels van Hagenau (67.1 ha) in 1987 en 1990

	1987	1990	1990
	N	N	N/10 ha
Wespendief	0	1	0,1
Havik	1	1	0,1
Buizerd	2	2	0,3
Holenduif	5	5	0,7
Houtduif	7	7	1
Tortelduif	4	0	0
Koekoek	1	0	0
Bosuif	2	3	0,4
Groene Specht	1	0	0
Zwarte Specht	3	0	0
Grote Bonte Specht	16	13	1,9
Kleine Bonte Specht	1	0	0
Boompieper	6	3	0,4
Winterkoning	15	44	6,6
Heggemus	1	3	0,4
Roodborst	26	40	6
Gekraagde Roodstaart	3	4	0,6
Merel	21	29	4,3
Zanglijster	2	6	0,9
Grote Lijster	2	2	0,3
Tuinfluit	1	1	0,1
Zwartkop	13	13	1,9
Fluiter	8	16	2,4
Goudhaan	22	18	2,7
Vuurgoudhaan	3	6	0,9
Grauwe Vliegenvanger	6	7	1
Bonte Vliegenvanger	3	7	1
Staartmees	2	2	0,3
Glanskop	8	10	1,5
Matkop	1	1	0,1
Kuifmees	16	11	1,6
Zwarte Mees	25	21	3,1
Pimpelmees	19	14	2,1
Koolmees	34	28	4,2
Boomklever	16	15	2,2
Boomkruiper	18	23	3,4
Vlaamse Gaai	6	4	0,6
Zwarte Kraai	2	1	0,1
Vink	62	59	8,8
Sijs	1	1	0,1
Kruisbek	3	2	0,3
Goudvink	5	8	1,2
Appelvink	9	8	1,2
Geelgors	0	1	0,1

In het onderstaande zijn de resultaten samengevat (onder toe- of afname wordt een verandering t.o.v. 1987 van tenminste 15% verstaan). Soorten met een zeer laag aantal zijn niet bij deze vergelijking betrokken, maar zijn alleen genoemd wanneer ze in een van de beide jaren niet op de soortenlijst voorkomen.

Verdwenen als broedvogel: Tortelduif, Koekoek, Groene Specht, Zwarte Specht en Kleine Bonte Specht

Nieuw als broedvogel: Wespandief en Geelgors

Duidelijk afgenomen (gerangschikt van sterk afgenomen naar licht afgenomen): Boompieper, Kuifmees, Koolmees, Pimpelmees, Grote Bonte Specht, Goudhaan en Zwarte Mees

Duidelijk toegenomen (gerangschikt van sterk toegenomen naar licht toegenomen): Zanglijster, Winterkoning, Roodborst, Fluiter, Goudvink, Merel, Glanskop en Tjiftjaf.

Een nadere analyse brengt aan het licht dat vooral stam-fourageerders en holtebroeders flink in aantal zijn geduikeld. Struik/bodemfourageerders en -broeders zijn over het algemeen juist toegenomen. Deze soorten hebben vooral profijt gehad van de milde winters of hadden gewoon een "goed jaar", zoals ook landelijk gezien bij de Fluiter het geval was. De dramatische terugval van spechten is wellicht tijdelijk. Het verwijderen van Amerikaanse eiken kan op langere termijn misschien gunstig uitpakken. Deze bomen hebben een arme insectenfauna en zijn voor de meeste holtebroeders niet bijster interessant. Door de dunningswerkzaamheden zal de struiklaag al snel een gevarieerder aanzien kunnen krijgen, waar de broedvogels natuurlijk op inspelen.

Er bestaan plannen de inventarisatie periodiek (of jaarlijks) te herhalen zodat we het wel en wee van de vliegende Hagenau-bewoners op de voet kunnen volgen.

---

uit de literatuur

Vorig jaar bleek dat er voor de avifauna nog een grote witte vlek op de verder goed gevulde kaart met onderzochte gebieden aanwezig was. De naam van het gebied: Rijnstrangen.

Met vereende krachten i.c. de inzet van meer dan een tiental leden van de Vogelwerkgroep, is het gelukt een heel aardig beeld te krijgen van dit gebied. In het zuiden en zuidwesten aangrenzend aan dit gebied liggen respectievelijk de Duffelt (BRD) en de Ooypolder. In laatstgenoemd wordt al jarenlang broedvogelonderzoek gedaan. De Duffelt is in 1989 ook geheel onderzocht. Ziehier, wat een leuke mogelijkheid zich voordoet. Van meer dan 17.500 ha wordt in één jaar op een gedegen wijze, vergelijkbare informatie verzameld over de broedvogelbevolking. Kan dat niet gebundeld worden? Jazeker, en aldus is geschied. Een gezamenlijke inspanning van vogelaars uit Arnhem e.o., Nijmegen e.o. en de aanpalende grensstreek heeft geleid tot het uitbrengen van het rapport: Karakteristieke broedvogels in de Gelderse Poort in 1989. De naam van het totale gebied is hiermee direct verklapt.

Uit het rapport blijkt dat ieder (deel)gebied zijn eigen waarde heeft. Het Duitse deel bestaat grotendeels nog uit een ongeschonden kleinschalig agrarisch cultuurlandschap en biedt daarmee de meeste plaats aan de soorten van een dergelijk landschap. De

Ooypolder (en eraan grenzend de Gendtse en Bemmelse Polder) is over een grote oppervlak interessant voor vele watervogelsoorten. Vooral het inmiddels in groten getale voorkomen van de Grauwe Gans is nationaal bekend.

'Ons' gebied, de Rijnstrangen, is met name aantrekkelijk voor moeras- en rietvogels. De rietstroken en ruigtes langs de oude rijnstrang herbergen tot eenieders grote verrassing het grootste bolwerk van de Roerdomp in heel Nederland. Ook de Rietzanger en, in nog grotere mate, de Grote Karekiet hebben een aanzienlijk deel van de Nederlandse populatie hier verstoep.

In totaal is de Gelderse Poort van regionaal, nationaal of zelfs internationaal belang voor meer dan 30 vogelsoorten. Waarschijnlijk kent dit gebied daarmee in ons land zijn gelijke niet of nauwelijks.

Een adequaat beheer kan de bestaande natuurbehoudswaarde en natuurwetenschappelijke waarde in stand houden en mogelijk vergroten. Op het Nederlandse deel heeft vooral Staatsbosbeheer in dit kader een zeer nobele taak. Met de hulp van datzelfde Staatsbosbeheer was het mogelijk genoemd verslag meer dan menigmaal te vermenigvuldigen. Voor wie alles wil weten over dit schitterende gebied met zijn uiterst waardevolle avifauna is dit verslag een pregnante must!!!

Genoemd verslag zal in ieder geval op iedere ledenbijeenkomst verkrijgbaar zijn (richtprijs 14,- >150 pagina's en stippenkaarten). Ben je daarvoor verhinderd, dan kan ook contact worden opgenomen met Rob Vogel te Dieren (08330-275254).

Titel: J. Bekhuis, M. Holland, N. Kwint en R. Vogel. 1990. Karakteristieke broedvogels in de Gelders Poort in 1989.

---

agenda

---

september

- 12 september LEDENBIJEENKOMST. 20.00 uur, Kinderboerderij Presikhaaf.
Na de pauze lezing van S. Broekhuizen van het RIN over de Steenmarter in Nederland.
- 15 september *Rivierentelling westelijke uiterwaarden van de IJssel. Informatie en opgave bij Thom Renssen (085-620434) en Jan Knijn (085-610125).
*Simultaantelling (trektellen). Eventuele informatie bij Rob Vogel (08330-13315) en Rob Lensink (085-515501). Ook op 29 september.

oktober

- 13 oktober Rivierentelling (zie boven)
Simultaantelling (zie boven) + 27 oktober

november

- 1 november LEDENBIJEENKOMST. Kinderboerderij Presikhaaf
Aanvang: 20.00 uur. Na de pauze kunnen leden weer hun 10 meest favoriete dia's vertonen. Opgave bij Norbert Kwint (08330-13315).
- 10 november Simultaantelling (zie boven) + 24 november
17 november Rivierentelling

december

- 11 december LEDENBIJEENKOMST. Kinderboerderij Presikhaaf 20.00